

Bereikbaarheid & **kwaliteit**
van voorzieningen in landelijke gebieden

deelthema 1: voorzieningen voor
dagelijkse behoeften

Advies

Interbestuurlijk Plattelandsoverleg (IPO)
van het Ondersteunend Overleg voor het Bestuurlijk Overleg

Volgende thema-experten maakten deel uit van de Themagroep
Bereikbaarheid en kwaliteit van voorzieningen in landelijke gebieden;
deelthema 1: voorzieningen voor dagelijkse behoeften,
in alfabetische volgorde:

Voorzitter - Henk Meert

Secretarissen - Eva Verstraete en Maarten De Smet

Deskundigen - Joost Desein en Sofie Vandelanootte

Administratie Binnenlandse Aangelegenheden, Directoraat - generaal - Katie Heyse

Administratie Cultuur, Afdeling Volksontwikkeling en Bibliotheekwerk - Virna Saenen

Administratie Cultuur, Agentschap Sociaal - Cultureel werk voor jeugd en volwassenen - Noella Ottoy

Administratie Gezin en Maatschappelijk welzijn,

Afdeling Inspectie en Toezicht - Cel lokaal sociaal beleid - Ann Vandenbussche

AROHM, Afdeling Ruimtelijke Planning - Inge Penninx

AROHM, Afdeling Stedenbouwkundige Vergunningen - Inge Leenders

AROHM, Afdeling Woonbeleid - Gunther Gysemans

De Lijn - Paul Arents

Gemeente Ieper - Jimmy Vancalbergh

Gemeente Langemark-Poelkapelle - Sabine De Wandel

Gezinsbond - Arnold Vanheule

Koning Boudewijnstichting - Johan Alleman

KVLV - Monique Swinnen

Landelijke Gilden v.z.w. - Koen Van den Broeck

Mobiliteitscel - Wilfried Goossens

Provincie Limburg - Ann Janssen

Vereniging van de Vlaamse Provincies (VVP) - Eva Brusselman en Jeroen Mercy

Samenlevingsopbouw - Chris Verstraete

Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting - Henk Van Hootegeem

UNIZO - Tony Tallon

Vlaams Ouderen Overleg Komitee v.z.w. - Mie Moerenhout

Vlaamse Jeugdraad - Frans De Wachter

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	3
1. Inleiding	4
2. Advies vanuit de IPO-Themagroep t.a.v. bereikbaarheid en kwaliteit van voorzieningen in landelijke gebieden;	
   deelthema 1: voorzieningen voor dagelijkse behoeften	5
3. Theoretisch kader bereikbaarheid en kwaliteit van voorzieningen in landelijke gebieden	8
3.1. Aanleiding	8
3.2. Theoretische beschouwingen	9
3.2.1. Theoretische uitgangspunten	9
3.2.2. Vraag- en aanbodzijde	10
De vraagzijde	10
De aanbodzijde	10
Koppeling van vraag- en aanbodzijde	13
3.2.3. Beleidsopties	14
Theoretisch benadering	14
Praktische benadering	15
3.2.4. Voorstel van werkwijze	16
3.3. Referenties	17
4. Achtergrond en situering bereikbaarheid en kwaliteit van voorzieningen in landelijke gebieden;	
   deelthema 1: voorzieningen voor dagelijkse behoeften	18
4.1. Wat verstaan we onder dagelijkse behoeften?	18
4.2. Doelgroepentoets	18
4.3. Voorzieningen voor dagelijkse behoeften en het specifieke voor het platteland	18
4.4. Knelpunten en uitdagingen	20
4.4.1. Algemene trend	20
4.4.2. Knelpunten en uitdagingen specifiek voor voorzieningen voor dagelijkse behoeften	21
5. Werking Interbestuurlijk Plattelandsoverleg (IPO)	23
5.1. Het doel	23
5.2. Samenstelling IPO	23
5.3. Besluitvormingsprocedure aangaande een advies over een thema	23
5.4. Meer informatie	23

1. Inleiding

Op het Bestuurlijk overleg van het Interbestuurlijk Plattelandoverleg (IPO) van 17 oktober 2005 kreeg de IPO-raad de opdracht om een beleidsadvies te formuleren rond het thema 'Kwaliteit en bereikbaarheid van voorzieningen in landelijke gebieden'.

De bevoegde Themagroep, gevormd uit de IPO-raad, opteerde om dit thema op te splitsen in zes deelthema's:

1. Voorzieningen voor dagelijkse behoeften
2. Welzijn en gezin
3. Gezondheid
4. Onderwijs
5. Openbare diensten
6. Sport, cultuur en vrije

De deelthema's worden elk afzonderlijk behandeld met aandacht voor de verschillende doelgroepen, knelpunten, uitdagingen en beleidsopties. Deze deelthema's worden elk binnen het theoretisch kader van Hoofdstuk 3 uitgewerkt.

Het voorliggende advies (Hoofdstuk 2) betreft het advies van het eerste deelthema: 'Kwaliteit en bereikbaarheid van voorzieningen in landelijke gebieden; deelthema 1: voorzieningen voor dagelijkse behoeften'. Het advies met de achtergrond en situering ervan (Hoofdstuk 4) werd voorgelegd op het Bestuurlijk overleg van 12 juni 2006.

In het laatste hoofdstuk (Hoofdstuk 5) is de werking van het IPO kort toegelicht.

2. Advies vanuit de IPO-Themagroep

t.a.v. bereikbaarheid en kwaliteit van voorzieningen in landelijke gebieden; deelthema 1: voorzieningen voor dagelijkse behoeften

Aangaande onderstaand advies is er consensus binnen de Themagroep.

1. Is mobiliteit de hoeksteen van bereikbaarheid van voorzieningen? Is het werk dat de Vlaamse regering levert op het gebied van basismobiliteit nuttig werk?

Mobiliteit is de hoeksteen. De Vlaamse regering levert reeds goed werk op het domein van de basismobiliteit. Haltes van openbaar vervoer zijn voor heel wat Vlamingen vlot bereikbaar of zullen het in de nabije toekomst worden. De Themagroep adviseert de Vlaamse overheid wel om basismobiliteit niet te eenzijdig te operationaliseren in functie van bereikbaarheid van haltes, maar ook de bestemmingszijde even consequent in rekening te brengen. In dat verband adviseert de Themagroep de Vlaamse regering om tegen het einde van dit jaar (2006) een regionale doorlichting te maken van bereikbaarheid met het openbaar vervoer van belangrijke tewerkstellingszones die geconcipteerd werden op basis van autobereikbaarheid (bijvoorbeeld industrieterreinen gelegen langsheen op- en afritten van autostrades, zijn deze vlot met het openbaar vervoer bereikbaar vanuit de omliggende dorpen?).

2. Moet er gekozen worden voor een gerichte ruimtelijke ordening in combinatie met een vestigingswet die leidt tot concentratie van voorzieningen in het dorpscentrum, in plaats van concentraties buiten dorpscentrum?

De Themagroep adviseert de Vlaamse, de provinciale en de gemeentelijke overheden om een kernverstekend ruimtelijk beleid met aandacht voor de lokale situatie te voeren wat betreft de locatie van dagelijkse voorzieningen. Afhankelijk van de bebouwingvorm (verspreide bebouwing versus geconcentreerde bebouwing) in de regio en afhankelijk van de dienstverlening van het openbare vervoer moet worden gezocht naar oplossingen op maat van elke specifieke locatie. Perifere ontwikkelingen die voornamelijk gericht zijn op de autopendelaar moeten ontmoedigd worden. Afhankelijk van de concrete situatie zullen ambulante handel en huis-aan-huis zorg gefaciliteerd worden voor specifieke doelgroepen wiens koopkracht en mobiliteit als belangrijke hinderpaal gelden om de bestaande geconcentreerde voorzieningen te bereiken.

3. Moet er sowieso overal gestreefd worden naar compacte en complete dorpskernen, met oog voor bereikbaarheid en herkenbaarheid? Dienen ambulante diensten of elektronische dienstverlening aanvullend te zijn?

De Themagroep adviseert de Vlaamse overheid om op korte termijn (binnen het jaar) en in het verlengde van de Federale "PC & internet campagne voor iedereen" in elke provincie een pilotproject op te starten dat elektronische bestelling van goederen voor dagelijks gebruik zal stimuleren zonder discriminatie van specifieke groepen. Deze pilotprojecten houden een adequate vorming en permanente ondersteuning in van kwetsbare groepen. Het zijn vaak juist de vervoersarme groepen die ook een zeer grote 'mentale' drempel kennen voor het gebruik van informaticatoepassingen (vb. de meeste hoogbejaarden geven aan dat zij niet willen leren werken met een PC).

4. **Moet er niet overwogen worden om aan het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen en aan gemeentelijke en provinciale ruimtelijke structuurplannen een distributieplanologisch model te koppelen? Dit zou dan niet alleen kleinschalige en grootschalige detailhandel, maar ook de openbare diensten, enz. kunnen omvatten.**

De Themagroep adviseert de Vlaamse overheid om via planologische distributiemodellen, die ook aan de lagere overheden verplichtend worden opgelegd in het kader van ruimtelijke structuurplannen, werk te maken van een doordachte ruimtelijke inplanting van voorzieningen voor dagelijks gebruik. In een dergelijk distributiemodel wordt aangegeven waar bepaalde commerciële voorzieningen met een bepaald soort assortiment kunnen worden ingepast, waar de inplanting kan worden ontmoedigd. Planologische distributiemodellen worden vanaf de eerstvolgende herziening van het Ruimtelijke Structuurplan Vlaanderen verplichtend uitgevoerd in het kader ruimtelijke structuurplanning op Vlaams, provinciaal en gemeentelijk niveau.

5. **Heeft de uitbouw van multifunctionele centra zin? Daarmee bedoelen we gebouwen waarin alles is opgenomen met verschillende afdelingen, bv de buurtwinkel, een vergaderlokaal voor verenigingen, de post, consultatie van de huisarts, muurbanking, apotheek, ... Ze zijn niet te verwarren met servicewinkels waar men behalve commerciële producten ook andere goederen kan vinden (zoals lijnkaarten of postzegels). Worden dergelijke multifunctionele centra beter in het oude dorp of er buiten voorzien? In Brecht is er geprobeerd om het multifunctioneel centrum in het oude dorpcentrum te leggen en dit blijkt haalbaar te zijn. De gemeente was hier de initiatiefnemer. Er moet gezocht worden naar oplossingen waar het wel kan, bijvoorbeeld in een leegstaande melkerij, school,... Indien dit niet mogelijk is kan de aanwezigheid van een bepaalde voorziening worden versterkt door bijvoorbeeld een wekelijkse markt.**

De Themagroep adviseert de Vlaamse overheid om aanvankelijk nog op experimentele basis multifunctionele centra te stimuleren in enkele rurale pionierskernen. De Vlaamse overheid zet middelen in om één experiment per provincie toe te laten. Na een grondige evaluatie moet worden nagegaan in welke mate en hoe multifunctionele centra verder als model kunnen worden uitgebouwd worden voor ondersteuning van rurale dienstverlening in Vlaanderen.

6. **Moet er terzake geen evenwicht nagestreefd worden tussen steden- en plattelands beleid? Het opzetten van een effectentoets bij grootschalige handelsinplantingen in de periferie van steden is belangrijk, zowel voor de binnensteden als voor het buitengebied. Ook het lokale beleid moet terzake voldoende aandacht krijgen en ondersteund worden. De wet betreffende de vergunning van handelsvestigingen van 13/08/2004 legt de bevoegdheid tot het verlenen van socio-economische vergunningen voor grootschalige detailhandelsvestigingen - met meer dan 400m² netto- verkoopsoppervlakte - bij de gemeentebesturen. Vestigingen met een dergelijke oppervlakte hebben haast per definitie een invloedssfeer die verder reikt dan de eigen gemeentegrenzen, en hebben sowieso een aanzienlijke impact op het bestaande handelsapparaat binnen de vergunnende gemeente.**

Ook grote (algemene-)voedingszaken ressorteren onder deze wet. Een ondoordachte verlening van socio-economische vergunningen voor dergelijke vestigingen heeft, met name in landelijke gebieden, een belangrijke impact op de leefbaarheid van lokale buurtwinkels. Zo kunnen perifeer gelegen grootschalige algemene - voedingszaken een dermate koopvlucht uit lokale kernen teweegbrengen dat een lokale buurtwinkel zijn economische draagkracht ondergraven ziet. Lokale buurtwinkels garanderen de onmiddellijke buurt waarin zij zich bevinden een aanbod aan dagdagelijkse goederen, dat in de eerste plaats (maar niet uitsluitend) minder mobiele bevolkingsgroepen ten goede komt. Bovendien vervullen zij een belangrijke ontmoetingsfunctie in dorpen, met alle maatschappelijke baten vandien.

De Themagroep adviseert de Vlaamse regering om in overleg met de Federale overheid (of indien onmogelijk binnen deze legislatuur: eigenhandig) de vestigingswet op groothandelszaken te evalueren qua impact op het winkelaanbod in zowel het Vlaamse centraal-stedelijke als het Vlaamse buitengebied. Het Vlaamse Gewest moet een inspraak hebben in de verlening van de vergunningen, desnoods eventueel een alarmbel voorzien. De Vlaamse overheid neemt ook het initiatief om desgevallend wijzigingen aan deze wet voor te stellen en zal op korte termijn hierover onderleggen met de Federale overheid.

- 7. Zijn er, gelet op enkele falingen, ook geen maatregelen nodig voor ondernemingen die zich in het landelijk gebied willen vestigen? Dit kan leiden tot het versterken van ondernemerschap door hen bedrijfseconomisch en marktstrategisch te begeleiden. Er kan ook gewerkt worden aan een collectief en promotioneel integreren van individuele ondernemers in een groter geheel, met de creatie van een platform of denkcel tussen handelaars, gerichte promotiestrategieën en creatieve vormen van samenwerking.**

De Themagroep adviseert de Vlaamse overheid om op korte termijn (binnen het jaar) en via bestaande kanalen (bijvoorbeeld streekbesturen zoals de RESOC's) de inrichting van cursussen te stimuleren die ondernemerschap in plattelandsgebieden wil professionaliseren. Ook hier pleiten we voor minstens één ruraal proefproject per Vlaamse provincie. De Vlaamse overheid voorziet daartoe de nodige middelen. Behalve bedrijfseconomische aandachtspunten moet er in deze cursussen specifiek gewerkt worden rond complementaire en kostenbesparende lokale netwerkvorming onder handelaars en hedendaagse concepten zoals onder meer de multifunctionele centra in het landelijke gebied. Na evaluatie van deze proefprojecten gaat de Vlaamse overheid samen met de bestaande kanalen na hoe deze cursussen verder kunnen geoptimaliseerd en geactualiseerd worden.

- 8. Moeten stedenbouwkundige en socio-economische vergunningen gekoppeld worden? Kan dit een specificiteit zijn voor het platteland zonder de stedelijke handelaars te benadelen die eveneens met problemen geconfronteerd worden?**

Alhoewel niet specifiek voor het Vlaamse plattelandsgebied adviseert de Themagroep tot slot de Vlaamse overheid om de stedenbouwkundige en de socio-economische vergunning (vanaf 400m²) op elkaar af te stellen en aldus ook gezamenlijk al dan niet toe te kennen. Aldus worden sociaal-economische en ruimtelijke voorwaarden onderling gekoppeld, wat enerzijds falen en disfunctioneren van de handelszaken, maar eveneens het niet bedienen van bepaalde deelgebieden, moet voorkomen.

3. Theoretisch kader bereikbaarheid en kwaliteit van voorzieningen in landelijke gebieden

3.1. Aanleiding

Wanneer we het hebben over basisvoorzieningen in plattelandsccontext, gaat het in essentie over het probleem van bereikbaarheid en kwaliteit van voorzieningen in landelijke gebieden.

Het bereiken van kwaliteitsvolle voorzieningen is niet voor elke inwoner op het platteland even vanzelfsprekend.

De wagen is in vele gevallen noodzakelijk geworden. Dankzij de wagen kunnen gezinnen met voldoende middelen zich buiten de steden gaan vestigen, waar ze toch nog vlot toegang hebben tot stedelijke voorzieningen. Wonen op het platteland wordt een keuze.

De actieradius van deze bewoners wordt steeds groter en ze shoppen onderweg bij allerlei diensten en voorzieningen, ondermeer omdat zij zo op een hoogwaardiger en/of diverser aanbod kunnen beroep doen. Op deze wijze maken zij geen gebruik van de voorzieningen in de eigen woonplaats, die mede daardoor moeilijk te handhaven zijn. Deze trend zet zich ondertussen nog steeds door. Hier moet wel worden opgemerkt dat de betrokkenheid van de bewoners op de lokale woonomgeving toch groot blijft.

De keuzevrijheid van sommige bewoners van het platteland komt echter in het gedrang: processen als vergrijzing, ontvolking en het afbrokkelen van het voorzieningenniveau kunnen gezien worden als aanslagen op de ruimtelijke keuzevrijheid van bewoners van kleine kernen en van het platteland in het algemeen. Voor de minder mobiele bewoners zijn de voorzieningen niet altijd even gemakkelijk te bereiken.

De economische schaalvergroting van zowel publieke als commerciële voorzieningen, ligt hier aan de basis. Voorzieningen vestigen zich in meer centrale plaatsen, waardoor het voorzieningenniveau van de dorpen daalt. Dit heeft tot gevolg dat de bereikbaarheid van (verder afgelegen) kwaliteitsvolle voorzieningen voor bepaalde bewonersgroepen op het platteland steeds minder vanzelfsprekend wordt.

Een aanbod van voorzieningen, zowel lokaal als regionaal bereikbaar maken voor plattelandsbewoners is belangrijk wanneer de leefbaarheid van het platteland centraal staat. Het gaat hierbij niet alleen om commerciële voorzieningen, maar ook om culturele voorzieningen, onderwijsfaciliteiten, tewerkstelling, zorg- en welzijnsinstellingen, sport en recreatie, collectieve ruimten en basismobiliteit.

Bepaalde oplossingen dringen zich op voor de hierboven geschetste problematiek op het platteland.

3.2. Theoretische beschouwingen

3.2.1. Theoretische uitgangspunten

Van Dam (1995) geeft de volgende uitgangspunten mee:

- Het bereikbaarheidsprobleem is te beschouwen als een inherent probleem in landelijke gebieden wegens de afstand en de beschikbare tijd;
- De bereikbaarheid van voorzieningen staat onder invloed van trends als individualisering, een toenemende individuele mobiliteit, een terugtrekkende overheid en economische processen van schaalvergroting;
- Het bereikbaarheidsvraagstuk dient te worden gedisaggregeerd naar specifieke bereikbaarheidsproblemen volgens de aard van de voorzieningen en volgens bepaalde groepen van gebruikers. Om dit te kunnen doen, wordt in onderstaand schema een poging gedaan om doelgroepen te categoriseren (vraagzijde), en het aanbod aan voorzieningen (aanbodzijde) weer te geven.

Het probleem naar kwaliteit en bereikbaarheid van voorzieningen in dunbevolkte gebieden, is niet nieuw. In deze paragraaf wordt dit gegeven theoretisch benaderd vanuit het concept van Moseley (1979) en een aantal uitgangspunten van Van Dam.

Moseley vertrekt van een zeer elementair schema om nadien verschillende componenten van het bereikbaarheidsprobleem op te hangen.

Het gaat om:

- mensen (people) die in rurale gebieden verblijven
- diensten of activiteiten (activity) die mensen wensen of nodig hebben
- de verbinding (link) die mensen en diensten bij elkaar brengt

Eenvoudiger kan het niet, maar deze drie componenten zijn voortdurend aan veranderingen onderhevig. Mensen worden ouder, verhuizen, hebben meer of minder kinderen, gaan werken of studeren,... Ook de aangeboden diensten veranderen. In kleinere dorpen gaan voorzieningen dicht, concentreren zich of verdwijnen, nieuwe diensten en voorzieningen worden opgericht. Hier vinden we het economisch proces van schaalvergroting terug. Tenslotte worden mensen en diensten ook anders 'gelinkt'. Wegen worden verhard en verbreed, andere verwaarloosd en niet iedereen beschikt over een wagen. Mensen en diensten moeten niet steeds fysiek met elkaar in contact komen: telefoon, gsm, fax, e-mail, internet overbruggen ook afstanden. Maar het gebruik van die middelen vereist ook een specifieke kennis, vaardigheden en infrastructuur. Niet iedereen kan over elk van deze factoren beschikken.

Een optimale dienstverlening voor de plattelandsbevolking veronderstelt:

- voorzieningen van een kwalitatief hoog niveau
- een volledige geografische en sociale dekking met een hoge graad van bereikbaarheid
- lage kosten om de dienstverlening uit te bouwen op het platteland.

In werkelijkheid zijn deze parameters niet altijd even gemakkelijk in te vullen:

De drie veronderstellingen (hoge kwaliteit, volledige dekking met gemakkelijke bereikbaarheid en goedkoop) zijn moeilijk verzoenbaar. Het nastreven van één doelstelling gaat meestal ten koste van een of meer andere. De manier waarop deze soms tegenstrijdige doelstellingen worden afgewogen en de eindbeslissing wordt genomen, hangt grotendeels af van het draagvlak of van de beschikbare middelen. Geval per geval moet dit bekeken worden.

Daarnaast zijn de normen van een goede (optimale? minimale?) dienstverlening niet steeds en op precieze wijze te bepalen. Een aanvaardbare dienst is een dienst die zich op een continuüm tussen een zeer goede en een onaanvaardbare dienst bevindt. Er zit in deze discussie echter ook een spanningsveld. Het behoud van voorzieningen staat soms op gespannen voet met sectorale eisen van kwaliteit en professionaliteit. Het gaat in kleine rurale kernen vaak om zulke kleine aantallen, zodat niet tegelijkertijd alle eisen van professionaliteit van personeel en ruimte kunnen worden gehaald. De vraag wordt wat het belangrijkste is: het bestaan van de voorziening of de kwaliteit hiervan. Deze vraag is tot op zekere hoogte onoplosbaar, omdat in vele gevallen niet aan alle criteria van vlotte dienstverlening kan voldaan worden. Zodoende moeten er dus keuzes gemaakt worden. De uitkomst van een dergelijke discussie is belangrijk op lokaal én op nationaal vlak. Lokaal gaat de vraag over de keuze die de bewoners zelf maken. Op landelijk niveau leidt dit spanningsveld tot de vraag of er rond verschillende voorzieningen specifieke regelgeving voor het landelijk gebied nodig is¹.

3.2.2. Vraag- en aanbodzijde

De vraagzijde

De gebruikers van de dienstverlening zijn de inwoners van het platteland. Ook niet-bewoners van het platteland maken gebruik van deze dienstverlening. We onderscheiden naar leeftijd drie hoofdcategorieën: de jeugd, de volwassenen als middencategorie en de ouderen. Deze categorieën kunnen elk op hun beurt nog ingedeeld worden (zie onderstaande tabel). Belangrijk om weten is dat deze categorieën niet exclusief zijn, m.a.w. doelgroepen kunnen elkaar overlappen. Deze categorieën zijn indicatief, er wordt voorlopig geen leeftijdsgrens vastgesteld. Verondersteld wordt dat deze kan variëren naargelang het gebruik van de dienstverlening.

Daarnaast zijn twee belangrijke horizontale dimensies te onderscheiden: graad van zorgbehoefendheid en graad van armoede of rijkdom. De ernst van de bereikbaarheidsproblematiek zal toenemen naarmate men meer zorgbehoefend is en/of armer is.

De aanbodzijde

In de Themagroep werd de volgende onderverdeling voorgesteld.

- 1) Voorzieningen voor dagelijkse behoeften
- 2) Welzijn en gezin
- 3) Gezondheid
- 4) Onderwijs
- 5) Openbare diensten
- 6) Sport, cultuur en vrije tijd

De tabel hiernaast is het resultaat van een brainstormsessie van de Themagroep.

⁹ Voorbeeld uit de welzijnssector. Een dienstencentrum wordt erkend en gesubsidieerd door de Vlaamse overheid als voldaan wordt aan een aantal criteria van openingsuren, personeelsbezetting en aangeboden activiteiten. Voor organisaties in landelijke kernen zijn deze normen (vb. 38uren per week geopend zijn), vaak niet haalbaar. Een specifieke regelgeving zou kunnen toelaten dat vb. meerdere organisaties gezamenlijk een aanvraag tot erkenning als dienstencentrum indienen waardoor de opgelegde normen wel haalbaar worden.

VRAAGZIJDE	niveau van zorgbehoevendheid	graad van armoede of rijkdom	AANBODZIJDE
Jongeren: - niet schoolgaande jeugd - schoolgaande jeugd - jeugd in de vrijetijdssfeer			- voorzieningen voor dagelijkse behoeften
Volwassenen: - buitenshuiswerkenden - thuiswerkenden verdienend - thuiswerkenden niet-verdienend - werkzoekenden - gezinnen met kinderen - alleenstaanden met kinderen			- welzijn en gezin - gezondheid - onderwijs
Ouderen: - 60 - 80 - 80 + - alleenwonende ouderen			- openbare diensten - sport, cultuur en vrije tijd

Figuur 1: schematisch overzicht vraag- en aanbodzijde

Vervoersafhankelijkheid werd bewust door de Themagroep uit bovenstaande tabel weggelaten. Het niveau van vervoersafhankelijkheid is in grote mate een gevolg van de mate van zorgbehoevendheid en graad van armoede of rijkdom. Bepaalde personen in specifieke omstandigheden die niet zorgvragend zijn en niet arm kunnen toch een mate van vervoersarm zijn.

Onderstaande figuur geeft de verschillende niveaus van vervoersafhankelijkheid weer.

Vervoersafhankelijkheidsniveau			
0%			100%
fysieke automogelijkheden en financiële mogelijkheden en juridische mogelijkheden (rijbewijs)	fysieke automogelijkheden in combinatie met financiële en/of juridische beperkingen of fysieke autobeperkingen en fysieke stap/fiets mogelijkheden	fysieke automogelijkheden in combinatie met financiële en/of juridische beperkingen of fysieke beperkingen	fysieke beperkingen
↓	↓	↓	↓
auto motor	te voet (< 2 km) fiets (< 5 km) openbaar vervoer (> 5 km)	trein, tram, bus, metro	aangepast vervoer
↓	↓	↓	↓
weginfrastructuur	voet-fietsinfrastructuur o.v.-voorzieningen en infrastructuur	o.v.-voorzieningen en infrastructuur	voorzieningen aangepast vervoer

Figuur 2: schematisch overzicht vervoersafhankelijkheidsniveau

Koppeling van vraag- en aanbodzijde

Het (plattelands)beleid inzake bereikbaarheid van voorzieningen moet een beleid zijn met aandacht voor alle inwoners van het Vlaamse platteland. Hier kan evenwel extra aandacht worden besteed aan de aspecten die de bereikbaarheid en kwaliteit van voorzieningen in de weg kunnen staan zoals zorgbehoefvendheid en armoede. De koppeling van vraag en aanbod volgt echter geen eenduidig model. In streken met sterk geconcentreerde dorpen temidden van een open gebied (b.v. Limburgs Haspengouw) moet een andere oefening gemaakt worden dan in streken waar de bewoning rond de kernen heel sterk is uitgewaaierd (b.v. de kustpolders).

Een eerste belangrijke vaststelling die door de Themagroep werd gemaakt is dat alle bewoners op het platteland voorzieningen nodig hebben. Voor de ene groep gaat het wel over meer voorzieningen dan voor de andere groep.

Wanneer de aanbodzijde en de vraagzijde onderling worden afgewogen, komt men tot verschillende problemen.

De voorzieningen voor dagelijkse behoeften kan men bijvoorbeeld niet meer in elk dorp terugvinden. Hierdoor wordt het voor bepaalde doelgroepen moeilijk om deze voorzieningen te bereiken. Naast een groep ouderen is dit ook problematisch voor een deel van jongeren en alleenstaande moeders. Zij beschikken doorgaans in vele gevallen niet over een wagen om verder gelegen voorzieningen op te zoeken.

Hetzelfde geldt ook voor de gezondheidszorg, m.n. eerste en tweede lijnsvoorzieningen en de voorzieningen voor gezin en welzijn. Deze worden niet meer in elke plattelandskern aangeboden. Als deze er dan al zijn, is er voor sommigen nog vaak sprake van een drempel om deze te consulteren. De voorzieningen in kwestie kunnen niet steeds rekenen op voldoende personeel en middelen waardoor de dienstverlening vaak niet van voldoende hoge kwaliteit is.

De aanwezigheid van onderwijsfaciliteiten is belangrijk voor de jeugd en speelt ook een belangrijke rol voor het uitbouwen van een sociaal netwerk. Schaalvergroting heeft ook het onderwijslandschap gekenmerkt, maar er kan aangenomen worden dat deze ontwikkeling gestagneerd is. Het Vlaamse platteland is ruimtelijk sterk gedifferentieerd qua vraag naar onderwijsfaciliteiten, wat samenhangt met de aanwezigheid en immigratie van jonge huishoudens met kinderen. Door de schaalvergroting in het onderwijs komt de keuzevrijheid van kinderen die op het platteland onderwijs volgen, in het gedrang. Netoverschrijdend leerlingenvervoer kan een oplossing zijn naar het garanderen van onderwijs op het platteland.

Ook voor ouderen kan de aanwezigheid van onderwijsvoorzieningen belangrijk zijn wanneer zij 'levenslang' willen leren.

Openbare diensten zijn eveneens voor alle doelgroepen belangrijk, onder andere ook voor werkzoekenden. Voor gezinnen met kinderen zal de aanwezigheid van kinderopvanginitiatieven in de nabijheid belangrijk zijn. Het gaat hierbij om kinderopvang zowel voor kinderen onder 3 jaar als voor schoolgaande kinderen (georganiseerde buitenschoolse opvang). Het aandeel alleenstaanden met kinderen groeit. Vaak gaat het om vrouwen met een lage scholingsgraad voor wie een job combineren met kinderen zeer moeilijk is. Bovendien is het autobezit bij gezinnen met een vrouwelijk gezinshoofd lager dan gemiddeld.

Vrijtijdsvoorzieningen (zwembad, cultuurcentrum, sporthal, cinemazaal, ...) zijn belangrijk voor verschillende doelgroepen. Voor de jeugd is het bijvoorbeeld belangrijk in de nabijheid een fuifzaal te hebben. Dit kan een polyvalent sportcomplex zijn, waar verschillende vrijetijdsactiviteiten kunnen plaatsvinden. Op vandaag zijn vele jongeren genoodzaakt zich naar de stad te verplaatsen om te kunnen fuiven, wat de veiligheid niet ten goede komt. Ook voor ouderen blijft de nabijheid van vrijetijdsvoorzieningen belangrijk.

Bij de koppeling van de vraag- en aanbodzijde moet telkens bekeken worden welke specifieke behoeften elke doelgroep heeft. De invulling van deze tabel moet gebeuren op lokaal of regionaal niveau, en kan niet gebeuren op Vlaams niveau.

Een bijzonder aandachtspunt is het wonen van personen die zorgbehoevend zijn. Wat de toekomstige woonvoorkeuren van deze groep betreft doen zich twee uiteenlopende scenario's voor. Een eerste groep kiest er duidelijk voor om zolang mogelijk te kunnen verblijven in de eigen vertrouwde woning en woonomgeving. Een tweede groep daarentegen kiest er voor om - op vaak nog relatief jonge leeftijd, rond de pensionering - hun perifere en moeilijk bereikbare woning in te ruilen voor een beter gesitueerde woning in een dorpscentrum. Deze verhuisbeweging veronderstelt uiteraard een zekere flexibiliteit van de betrokkenen en een zekere koopkracht. Deze laatst vernoemde trend gaat uiteraard samen met het lokaal beleid dat eveneens service-flats optrekt in de dorpskernen. Het eerste scenario, zo lang mogelijk wonen in de eigen omgeving, veronderstelt het behoud van een kwalitatieve woning en woonomgeving, gekoppeld aan een hoge graad van bereikbaarheid van zorg in de meer perifere gebieden. In Vlaanderen lopen op dat vlak reeds een aantal experimentele pilootprojecten die deze woonzorgconcepten pogen te implementeren. Samenwerking en structureel overleg tussen de kabinetten van Wonen (M. Keulen), Welzijn (I. Vervotte) en platteland (Y. Leterme) is hiervoor aangewezen.

3.2.3. Beleidsopties

Theoretisch benadering

Er kunnen verschillende bereikbaarheidsopties aangereikt worden.

Verminderen van de verplaatsingsbehoeften

De concentratieoptie gaat over het concentreren van voorzieningen, woon- en werkgelegenheid in een beperkt aantal grotere nederzettingen. De optie beoogt (onder andere) op regionale schaal een voldoende voorzieningenniveau tot stand te brengen en de onderlinge verplaatsingen tussen deze diverse activiteiten te optimaliseren en minimaliseren (Meert et al, 2003). Het doen aansluiten van een hele reeks voorzieningen bij de grotere bevolkingsconcentraties (het ruimtelijk bij elkaar brengen van vraag en aanbod) heeft een besparend effect op het aantal verplaatsingen. Het veronderstelt wel een relatief groot aantal verplaatsingen vanuit het meer perifere gebied naar de grotere nederzettingen. Voordeel is dat deze collectief kunnen georganiseerd worden omdat de eindbestemmingen sterk gecentraliseerd zijn.

Deze optie heeft een relatie met de eerder beschreven economische schaalvergroting van zowel publiek als commerciële voorzieningen.

De toenemende schaalvergroting van commerciële voorzieningen maakt dat steeds meer (kleinere) nederzettingen vanuit een economische logica niet meer interessant zijn of blijven voor deze commerciële activiteiten. buurtwinkels, bakkers, slaggers enz... sluiten hun deuren. In deze context moet worden opgemerkt dat voor het wat thema basismobiliteit betreft de Vlaamse Regering een principiële keuze heeft gemaakt op het vlak van mobiliteit. Hierbij wordt blijvend belang gehecht aan het sociale aspect van het collectieve vervoersaanbod en wordt de rendabiliteit ervan niet als prioriteit gezien (bijvoorbeeld belbus).

Een ander alternatief is de spreidingsoptie. In dit concept worden de diensten en voorzieningen zo dicht mogelijk bij de mensen gebracht. Dit brengt de omgekeerde beweging van concentratie met zich mee. Hierdoor worden de kleine nederzettingen terug interessant al brengt het extra kosten met zich mee.

De optie die nog steeds aan belang toeneemt : de telematicaoptie. Nieuwe informatietechnologie kan immers het bereikbaarheidsvraagstuk in landelijk gebieden meer helpen oplossen. We denken hierbij aan teleshoppen en telewerken. Nieuwe informatietechnologieën kunnen

bovendien ingezet worden om een antwoord te bieden op doelgroepspecifieke problemen (vb. spraakgestuurde domotica in serviceflats voor bejaarden). Hier moet worden opgemerkt dat dergelijke technieken nog steeds in ontwikkeling zijn en het aldus nog jaren kan duren alvorens dit op grote schaal wordt toegepast (Meert et al, 2003). Bovendien heeft deze optie ook een potentieel uitsluitend effect: niet alle huishoudens beschikken over de koopkracht of zijn voldoende flexibel in hun "bijeergedrag" om te investeren in de noodzakelijke apparatuur.

Verbeteren van het vervoersaanbod

De transport- of vervoeroptie is gericht op het bewerkstelligen van verplaatsingsmogelijkheden of het mobiliseren van voorzieningen. De vervoersoptie moet maximaal uitgewerkt worden, steeds rekening houdend met de economische haalbaarheid ervan. Voor de mobiele voorzieningsoptie liggen de zaken minder voor de hand. Mobiele voorzieningen zijn er altijd geweest, maar ze zijn duidelijk op hun retour. Tijdsinvestering voor verplaatsingen heeft sowieso een belangrijke impact op de vervoerskosten van aanbieders van deze diensten. Deze optie kan slechts een onderdeel van het bereikbaarheidsbeleid zijn. (Meert et al, 2003)

De tijdsoplossingen gaan over het afstemmen in tijd van de activiteitenpatronen van mensen, openingstijden van voorzieningen en de beschikbaarheid van vervoermiddelen. We zouden ook kunnen spreken over de afstemmingsoptie. Optimale afstemming is het doel, maar er zijn duidelijk grenzen aan (Meert et al, 2003).

Praktische benadering

Een samengaan van meerdere van deze opties, met een permanente aandacht voor de sociaal zwakkeren, zorgbehoevenden en vervoersafhankelijken, moet de landelijke gebieden een stuk bereikbaarder kunnen maken. Oplossingen op maat, naargelang de doelgroep, dringen zich op. De transportoptie zal de concentratieoptie dienen te ondersteunen. Een aanvulling kan gevonden worden in de mobiele voorzieningsoptie, de afstemmingsoptie en de telematicaoptie. De overheid kan vooral bij de telematicaoptie een faciliterende rol vervullen. De spreidingsoptie zou kunnen gekozen worden wanneer het gaat om het bedienen van bijvoorbeeld verspreid wonende, vervoersarme bejaarden die er voor kiezen om in hun eigen vertrouwde woonomgeving te blijven wonen. Op deze manier wordt hen recht en toegang gegeven op de nodige dagelijkse basisvoorzieningen.

Van deze bereikbaarheidsinterventies vormt mobiliteit de hoeksteen. Mobiliteit is een transversaal thema, dat de verschillende beleidsdomeinen doorkruist.

Mobiliteit verhogen kan via openbaar of privaat initiatief. De toegankelijkheid voor alle doelgroepen moet bij openbare initiatieven bewaakt worden. De dalende vraag naar openbaar vervoer in landelijke gebieden (omwille van de toegenomen automobilititeit) heeft ertoe geleid dat bepaalde lijndiensten onrendabel worden. Hier is de boodschap steeds te zoeken naar andere, vraagafhankelijke vormen van openbaar vervoer zoals de Belbus.

Het is bijna een anachronisme, te spreken over vervoersarmoede wanneer dagelijks kilometerslange files het verkeersbeeld bepalen. En toch, vervoersongelijkheid bestaat. Ze ontstaat wanneer verschillende sociale groepen een ongelijke toegang hebben tot de beschikbare vervoersmiddelen. Vervoersongelijkheid ontstaat als sociaal probleem wanneer een individu/sociale groep zich niet op een 'sociaal aanvaardbare' wijze kan verplaatsen teneinde de voor dit individu/deze sociale groep 'noodzakelijke' voorzieningen te bereiken. Dit eventuele sociale probleem kunnen we enkel oplossen door dit probleem in relatie met de mobiliteitsbehoeften (die niet voor iedereen dezelfde zijn) te zien. We kunnen de mobiliteit voor het individu/sociale groep, die hinder ondervindt/ondervingen, meer kansen geven via (vooral) openbaar vervoer.

Voorgaande paragraaf maakt duidelijk dat deze aanbevelingen erop gericht zijn om een integrale benadering te verkrijgen. In de welzijnszorg zijn te weinig dwarsverbanden gericht op een integrale cliëntbenadering, een afgestemde probleemaanpak in hetzelfde territorium ontbreekt. De samenwerking en samenhang van cliënten, doelgroepproblemen en beleidsprobleem vergt samenwerking en coördinatie. Het huidige beleid is te fragmentair gericht op het ondersteunen van pilotprojecten her en der, zonder vanuit een algemeen kader te redeneren.

Er is een tendens van behouden van voorzieningen op het platteland naar het streven naar kwaliteitsvolle voorzieningen o.m. door multifunctionaliteit, samenwerking in één gebouw, ... Dit kan bijvoorbeeld gaan om het combineren van een kinderopvang of een dagopvang met een bibliotheek. Deze diensten kan men dan gemeenschappelijk onderbrengen in bijvoorbeeld een dorps huis. Dit principe kan kostenbesparend zijn. De Themagroep acht het onderbrengen van verschillende voorzieningen belangrijk aangezien dit niet alleen kan bijdragen tot meer kwalitatieve dienstverlening.

De geografische afweging naar inplanten van infrastructures dient te gebeuren volgens een meerschalgige analyse, waarbij het gehucht, het dorp, de gemeente en de regio tegen over elkaar afgewogen worden. Het voorzieningenaanbod wordt zodoende georiënteerd naar het meest logische schaalniveau in functie van overlevingskansen van het initiatief en mobiliteitsbehoefte. Dit impliceert bijvoorbeeld dat het bouwen en uitbaten van voorzieningen zoals een zwembad, een cultureel centrum, een grootschalige bibliotheek, een muziekschool of een sportcomplex moet gebeuren op bovengemeentelijk niveau/ regionale schaal en niet op het niveau van de individuele gemeenten.

3.2.4. Voorstel van werkwijze

Aangezien de Themagroep wenst te streven naar een zo volledig mogelijke uitwerking van dit thema, opteert de Themagroep dit thema op te delen in een aantal deelthema's: voorzieningen voor dagelijkse behoeften, welzijn en gezin, gezondheid, onderwijs, openbare diensten en 'sport cultuur en vrije tijd'. Deze deelthema's worden elk afzonderlijk behandeld met aandacht voor knelpunten en uitdagingen, beleidsopties en de verschillende doelgroepen en worden elk binnen het bovenvermelde theoretisch kader uitgewerkt.

3.3. Referenties

Albrechts L., Vermeersch Ch., 1995. *Het ruimtelijke structuurplan Vlaanderen*. Ministerie van de Vlaamse gemeenschap, Brussel.

Meert. H. et al, 2003. *Immobiel op het platteland*, Koning Boudewijnstichting, Brussel. 76p.

Moseley M., 1979. *Accessibility: the rural challenge*. Methuen, Londen.

Netwerk van verenigingen waar armen het woord nemen vzw, 27 november 2003, *Forumboek - mobiliteit*.

Onderzoek naar plattelandswinkels in Limburg (november 1999) - door ABM nv; in opdracht van Provincie Limburg.

Onderzoek naar plattelandswinkels in Meetjesland (voorjaar 2000) - door ABM nv; in opdracht van UNIZO Meetjesland.

Onderzoek naar plattelandswinkels in Vlaams-Brabant (ABM nv, november 2004).

Onderzoek naar plattelandswinkels in Westhoek (mei 2000) - door ABM nv; in opdracht van ?.

Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting, 9 november 2005, nota ter voorbereiding van de nota 'kwaliteit en bereikbaarheid van voorzieningen'.

Thissen F., 2001. *Leefbaarheid in de dorpen tussen Leie en Schelde vanuit het perspectief van de jonge bewoners*, 27p.

Van Dam F., 1995. *Meer voor minder - Schaalverandering en bereikbaarheid van voorzieningen in landelijke gebieden in Nederland*. In: Nederlandse Geografische Studies, 188.p

Vandelannoote S., 1997. *Leefbaarheid in de plattelandskernen van de Westhoek - deel 2: voorzieningenonderzoek*, 123p.

Verslag interview m.b.t. voorzieningen voor dagelijkse behoeften, 30 maart 2006

4. Achtergrond en situering

bereikbaarheid en kwaliteit van voorzieningen in landelijke gebieden; deelthema 1: voorzieningen voor dagelijkse behoeften

4.1. Wat verstaan we onder dagelijkse behoeften?

Onder dagelijkse voorzieningen verstaat de Themagroep "conveniencegoederen". Dit zijn goederen die door de klant worden aangekocht in hoge frequentie. De aankoop geschiedt derhalve vooral in de omgeving van de woonplaats. Het aankopen is eerder een routine - handeling. Hierbij kan opgemerkt worden dat mogelijkheid om geld af te halen via self banking of via een bankkantoor binnen deze categorie is opgenomen.

4.2. Doelgroepentoeets

Alle deelgroepen van volwassenen en ouderen (zie figuur 1) komen in aanmerking voor de door de Themagroep verleende adviezen.

Wanneer wordt nagegaan voor welke gedefinieerde doelgroepen deze voorzieningen in min of meerdere mate van belang zijn werd door de Themagroep het volgende vastgesteld:

1. de jongeren kunnen buiten beschouwing worden gelaten, aangezien deze minder instaan voor het verwerven van goederen voor dagelijkse behoeften. Ze maken geen deel uit van de kernproblematiek.
2. alle deelgroepen van volwassenen en ouderen (zie figuur 1) blijkt de bereikbaarheid en kwaliteit van voorzieningen voor dagelijkse behoeften van belang.
3. door de Themagroep werd het belang van de sociale impact van de aanwezigheid van voorzieningen benadrukt.

4.3. Voorzieningen voor dagelijkse behoeften en het specifieke voor het platteland

Het "witboek over de handel", goedgekeurd door de Europese Commissie in 1999, bestempelt plaatselijke winkels als essentieel voor de leefbaarheid van plattelandsgebieden. Andere factoren die de leefbaarheid kunnen beïnvloeden, zijn onder meer: het al dan niet aanwezig zijn van onderwijs, openbare en private dienstverlening, een voldoende woningaanbod én culturele en toeristisch-recreatieve potenties. Al deze factoren beïnvloeden elkaar ook onderling in positieve of negatieve zin. Hoe lager de dynamiek van de dorpsomgeving, hoe kleiner het draagvlak voor het zelfstandig ondernemerschap.

Uit onderzoek blijkt dat vooral kleine kernen en kerkdorpen kwetsbaar zijn. Een toename van het aanbod is gekoppeld aan een toename van het inwonersaantal. Het kritische inwonerstal ligt rond de 2000 à 2500 inwoners. Boven deze aantallen is de economische draagkracht voor een eerstelijns bevoorrading duidelijk aanwezig. Zijn er minder inwoners, dan blijven de mogelijkheden zonder meer beperkt of is er een duidelijke negatieve evolutie waarneembaar. Fysieke ruimtelijke componenten zoals afstand ten opzichte van diverse voorzieningen, de nabijheid van andere kernen of de aanwezigheid van belangrijke verbindingswegen bepalen de individuele leefbaarheid van zelfstandige ondernemingen in sterke mate mee. Winkels gelegen langs een verbindingsweg zijn bijv. groter dan winkels gelegen in de kern. Heel wat winkels hebben een uitstraling die de lokale kern overstijgt.

4.4. Knelpunten en uitdagingen

4.4.1. Algemene trend

Veranderingen in voorzieningenniveau doen zich in heel Vlaanderen voor en niet specifiek in het landelijk gebied. Het leefbaarheids'probleem' is op het platteland - net als in de stad - geen algemeen maar een doelgroepenprobleem.

Op het platteland lijkt vooral de geringere mobiliteit van jongeren en ouderen een knelpunt te zijn. De bestuurlijke en organisatorische schaalvergroting leidt ertoe dat inwoners van het platteland letterlijk steeds verder af komen te staan van publieke functies als overheid, onderwijs, cultuur en gezondheidszorg. Bepaalde groepen zullen die afstand niet zonder meer kunnen overbruggen. Dit vraagt dan ook om specifieke gerichte acties en aandachtspunten.

Problemen zijn er vooral te verwachten voor de toekomst. Vergrijzing en de trend dat ouderen steeds langer thuis blijven wonen, zorgen ervoor dat steeds meer ouderen hulp dicht bij huis nodig hebben. Dit leidt tot een nieuwe vraag naar diensten en voorzieningen op lokaal niveau. Het gaat om basisvoorzieningen, vrijetijdsvoorzieningen, eerste- en tweedelijnsvoorzieningen, onderwijsvoorzieningen en sociale en openbare diensten.

Ten tweede is de verwachting dat de vraag naar voorzieningen (zoals kinderopvang, thuiszorg,...) verder stijgt, ook op het platteland. Tegelijk met deze veranderende vraag staat het aanbod onder druk.. Maar ook de informele zorg en opvang staan onder druk, doordat mensen steeds minder tijd hebben voor het bieden van hulp aan burens en familie. Met het oog op de toekomst is er dus alle reden om op lokaal niveau het huidige aanbod onder de loep te nemen en opnieuw af te stemmen op de vraag - die van nu en de nabije toekomst.

4.4.2. Knelpunten en uitdagingen specifiek voor voorzieningen voor dagelijkse behoeften

Naast bestaande literatuur en voorradige kennis bij de Themagroepleden werd een groeps-gesprek gevoerd met enkele specialisten over voorzieningen van dagelijkse behoeften op het Vlaamse platteland (Tony Tallon en Wim Kennis) Dit alles heeft geleid tot de volgende knelpunten en uitdagingen:

- Ten eerste wordt vastgesteld dat enkele publieke diensten tijdens de voorbije jaren gaandeweg **geprivatiseerd** worden. Over het algemeen gaan privatisering en verlieslatende activiteiten niet samen. Voor het platteland betekent dit dat gebieden met een relatief beperkte vraag naar voorzieningen niet langer verzekerd zijn van dienstverlening.
- Er wordt vastgesteld dat met betrekking tot voorzieningen, vaak **in verspreide slagorde wordt gewerkt**. Het versterken van sociale woningbouw, maximaal behoud van openbare en private dienstverlening, verenigingsleven, nabije overheid, ... slechts zelden worden dergelijke onderling verweven belangrijke thema's in één beleidsproject aangepakt.
- De **attractiviteit van verscheidene rurale kernen daalt** door een combinatie van factoren. Het gemis aan een aanbod van dagelijkse commerciële voorzieningen is een belangrijk voorbeeld. Andere zijn: dure woningen en gronden en een gebrek aan goed bereikbare tewerkstelling. Toch blijkt dat ook sommige grotere kernen aan attractiviteit inboeten: het verenigingsleven gaat er achteruit, de sociale veiligheid en verkeersveiligheid gaat achteruit en de omgeving wordt ervaren als minder rustig en groen. We benadrukken wel dat het bovenstaande geen universele ontwikkeling is die overal op het platteland herkenbaar is. Het werk van Thissen (2001), uitgevoerd in de Westhoek, heeft immers aangetoond dat Vlaanderen dynamische en stagnerende dorpen kent en dat de redenen hiervoor uiteenlopend zijn (later ook bevestigd voor de Vlaamse Ardennen, zie Thissen. Bovendien speelt ook het belang van de verschillende doelgroepen. Het gemis aan bepaalde producten in de eigen kleine kern wordt beduidend sterker gevoeld door diegenen die voor het doen van boodschappen afhankelijk zijn van personen buiten het gezin. Het gaat evenwel om een kleine minderheid van de bevolking. Ook bij 65-plussers neemt het gemis sterk toe. Het grootste gemis is er ten aanzien van brood, vlees en algemene voeding. Soms mist men ook financiële instellingen.
- Bovendien wordt het overwegend kleinschalig georganiseerde platteland steeds maar geconfronteerd met uitdagingen en processen die zich op een veel groter schaalniveau ontwikkelen. Dit heeft zijn doorwerking op verschillende vlakken. Cliënten van voorzieningen verlangen bijvoorbeeld veel meer dan ooit een grotere diversiteit aan producten. Schaalvergroting dringt zich dus op. Tegelijkertijd neemt ook het aantal winkels af. Meer oppervlakte en een grotere diversiteit aan producten worden niet altijd gecombineerd met een grotere verkoop. Er kunnen problemen ontstaan op vlak van stokbeheer en bevoorrading. Belangrijke succesfactoren zijn: kennis, investeringsmiddelen en ondernemersdynamiek. Problematische factoren zijn: de diversiteit van het aanbod, de afwezigheid van merken en de prijsvorming.
- De gerichtheid op de eigen kern stijgt sterk naarmate de kern groter wordt en het aanbod stijgt. Geboren en getogen dorpsgebruikers maken beduidend meer gebruik van het lokale aanbod. Vooral de kleinste kernen - geconfronteerd met een aanhoudende daling van het aantal inwoners en een toenemende vergrijzing van de bevolking - zullen blijvend geconfronteerd worden met de afname van winkel en geldautomaten. Vooral het aanbod aan bakkers en beenhouwers zal verminderen, twee beroepen die op zichzelf al een beperkte aantrekkingskracht hebben (knelpuntberoepen). De concurrentie die de lokale handel ondervindt van de groothandel en stedelijke centra is groot, ondanks haar vele troeven (bereikbaarheid, beschikbaarheid, persoonlijke aanpak en kwaliteit). Toch ligt er een kans in het feit dat voor een zelfde product of dienst diverse aankoopplaatsen worden aangedaan. Kwalitatieve initiatieven hebben een duidelijk groepotentieel.

5. Werking Interbestuurlijk Plattelandsoverleg (IPO)

5.1. Het doel

Het Interbestuurlijk Plattelandsoverleg (IPO) is het kader voor een brede dialoog over het Vlaamse platteland, vertrekkend vanuit het oogpunt van een duurzame, kwaliteitsvolle en dynamische ontwikkeling. Het Ondersteunende IPO-overleg resulteert op geregelde tijdstippen in adviezen, naar aanleiding van een vraag van (één van) de leden (Ondersteunend of Bestuurlijk overleg).

Een advies bevat beschouwingen of standpunten die geformuleerd worden naar aanleiding van specifieke of algemene noden, problemen of mogelijkheden die zich voordoen in het landelijke gebied. In het advies kan een gerichte vraag of opdracht omschreven worden die gericht is naar (een lid of meerdere leden van) de Vlaamse regering, (een commissie of meerdere commissies van) het Vlaams Parlement, de provincie- of gemeentebesturen.

Deze adviezen kunnen aanleiding geven tot nader onderzoek, verdere bespreking, het opzetten, uitwerken en beoordelen van ervaringsprojecten en pilootprojecten, vernieuwende initiatieven en concrete voorstellen en suggesties naar het beleid en de beleidsvoerders toe. Voorstellen en suggesties kunnen worden gezien als oplossingen voor knelpunten en tegenstrijdigheden in regelgeving, overheidsinstrumenten en acties.

5.2. Samenstelling IPO

In het Bestuurlijk overleg, waar de politieke besluitvorming gebeurt, zetelen politieke mandatarissen vanuit de drie bestuursniveaus. Het Ondersteunend overleg bestaat uit een IPO-raad, van waaruit de Themagroepen worden gevormd, en een Kerngroep welke instaat voor een gecoördineerde inhoudelijke en beleidsdomeinoverschrijdende afstemming van de thema's.

5.3. Besluitvormingsprocedure aangaande een advies over een thema

In de Themagroep streeft men maximale consensus na. Indien geen consensus wordt bereikt, noteert men het meerderheidsstandpunt. Aan de leden van de Themagroep en de administraties op wiens beleidsdomein het advies betrekking heeft, wordt gevraagd hun mening of advies te geven t.a.v. het voorgestelde meerderheids-standpunt.

De beslissingen in het Bestuurlijk overleg worden genomen bij consensus. Onthoudingen zijn mogelijk, zonder dat deze de beslissingen blokkeren.

5.4. Meer informatie

T. +32 2 543 69 73, www.ipo-online.be, coördinator: Sarah De Baets, ipo@vlm.be.

www.vlm.be
www.plattelandonline.be

Vlaamse Landmaatschappij ~ Afdeling Platteland
Dienst Vlaams Geïntegreerd Plattelandsbeleid en Advisering
T. 02 543 69 73 ~ ipo@vlm.be
Gulden Vlieslaan 72 ~ 1060 Brussel

VLAAMSE LANDMAATSCHAPPIJ
UW PARTNER IN DE OPEN RUIMTE

